

גיליון 5, מארס 2019

**אשגר התכנית לחקר יחסי יהודים-ערבים בישראל במכון למחקרי ביטחון לאומי
בשיתוף מרכז תמי שטינמץ למחקרי שלום באוניברסיטת תל-אביב, בחסות קרן
ניובאואר, פילדלפיה.**

2	דבר המערכת.....
3	מאמרים.....
3	הציבור הערבי בישראל: בין תכנית החומש לחוק הלאום – תובנות מרכזיות.....
5	חוק הלאום ויחסי מדינת ישראל והציבור הערבי.....
9	האם משטרת ישראל באמת נכשלת בהתמודדות עם הפשיעה במגזר הערבי?.....
11	שילוב שחקנים בני מיעוטים בנבחרת ישראל בכדורגל.....
13	קישורים והפניות.....
13	דו"חות ומחקרים.....
14	חינוך.....
14	תרבות.....
15	תעסוקה ויזמות.....
16	מינויים.....

דבר המערכת

קוראות נכבדות, קוראים נכבדים,

אנחנו שמחים להביא בפניכם את הגיליון החמישי של "הדלים – אصداء", אשגר התכנית לחקר יחסי יהודים-ערבים בישראל של המכון למחקרי ביטחון לאומי, בשיתוף מרכז תמי שטינמץ למחקרי שלום, אוניברסיטת תל-אביב.

הגיליון הנוכחי כולל ארבעה מאמרים, בנוסף לרשימה של קישורים והפניות בנושאי השתלבות הערבים בחברה הישראלית, יחסי יהודים-ערבים, חינוך ותרבות, תעסוקה ויזמות, הבחירות לכנסת ה-21 ועוד. המאמר הראשון הוא של ח'דר סואעד, מלגאי ניובאואר במכון למחקרי ביטחון לאומי. המאמר מציג סיכום ותובנות מרכזיות מהמושב שהתקיים בכנס השנתי של המכון למחקרי ביטחון לאומי שנשא את הכותרת: "הציבור הערבי בישראל: בין תכנית החומש לחוק הלאום".

המאמר השני, של פרופ' מוחמד ותד, דיקן ביה"ס למשפטים במכללה האקדמית צפת ועמית מחקר, המרכז לבריאות, משפט ואתיקה, באוניברסיטת חיפה, עוסק בבעייתיות של חוק הלאום והשלכותיו על יחסי המיעוט הערבי בישראל עם המדינה.

המאמר השלישי הוא של ד"ר משה בלאיש, מתמקד בשאלת (אי-)הצלחתה של משטרת ישראל להתמודד עם הפשיעה בחברה הערבית, במיוחד לאור הדו"ח המיוחד של משרד מבקר המדינה באוגוסט 2018, שבחן את התמודדות המשטרה עם החזקת אמצעי לחימה לא חוקיים ואירועי ירי ביישובים הערביים וביישובים מעורבים בישראל.

המאמר הרביעי הוא של תומר פדלון, מלגאי ניובאואר במכון למחקרי ביטחון לאומי ודוקטורנט בבית ספר למדע המדינה, ממשל ויחסים בינלאומיים באוניברסיטת תל אביב. המאמר מטיל זרקור על תרומת שילובם והשתלבותם של כדורגלנים בני-מיעוטים בנבחרת ישראל בכדורגל ולתרומתם החיובית ליחסים החברתיים הפנים-ישראליים ולמעמד הבינלאומי של ישראל. אנו מאחלים לכם קריאה מהנה ומועילה.

מערכת הדלים – אصداء

ח'דר סואעד, ד"ר מאיר אלרן וד"ר אפרים לביא

מאמרים

הציבור הערבי בישראל: בין תכנית החומש לחוק הלאום – תובנות מרכזיות

ח'דר סואעד

גישת הממשלה כלפי המיעוט הערבי בישראל מאופיינת בדואליות מורכבת: מחד גיסא, הממשלה מקצה תקציבים משמעותיים לקידום הצמיחה הכלכלית והחברתית של האוכלוסייה הערבית, תוך שיתוף פעולה עם מנהיגים ערביים במישור הארצי והמקומי, בתכנון פרויקטים וביישומם בשטח. גישה זו באה לידי ביטוי בהחלטת הממשלה 922 מה-30 בדצמבר 2015 שאישרה תכנית חומש לשנים 2020-2016, בהיקף של כ-9.5 מיליארד שקל והיא משקפת הכרה של מקבלי ההחלטות בחשיבות השילוב הכלכלי של הציבור הערבי בישראל כמנוע צמיחה מרכזי למשק הישראלי; מאידך גיסא, הממשלה והפוליטיקאים הבכירים נוקטים יותר ויותר בגישה של הדרת הציבור הערבי. הדבר בא לידי ביטוי בעיקר בחקיקת חוק-יסוד: ישראל – מדינת הלאום של העם היהודי, הידוע בשם "חוק הלאום". החוק עורר ביקורת נוקבת בקרב הציבור הערבי והנהגתו כלפי מה שהם רואים כפגיעה ישירה באזרחים הערבים ובערך השוויון האזרחי.

שני מסלולים מנוגדים אלה עמדו במוקד [מושב התכנית לחקר יחסי יהודים-ערבים](#) שהתקיים [בכנס השנתי השנים-עשר של המכון למחקרי ביטחון לאומי](#), (27-29 בינואר 2019) תחת הכותרת "[הציבור הערבי בישראל: בין תכנית לחומש לחוק הלאום](#)".

במושב השתתפו מר איימן סייף – לשעבר מנהל הרשות לפיתוח כלכלי של החברה הערבית, גב' נסרין חדאד חאג'י-יחיא – ראש התכנית לחקר יחסי יהודים-ערבים במכון הישראלי לדמוקרטיה, פרופ' מוחמד ותד – דיקן ביה"ס למשפטים במכללה האקדמית צפת, והח"מ – מהתכנית לחקר יחסי יהודים-ערבים במכון למחקרי ביטחון לאומי.

להלן התובנות המרכזיות שעלו במושב:

1. התכנית לפיתוח כלכלי של החברה הערבית אפשרה בניית גשרים ואמון בין הציבור הערבי, לממשלה, ובין הציבור הערבי למוסדות המדינה.
2. עד כה הועברו 6 מיליארד ש"ח מהסכום שהוקצה לתכנית החומש. עדויות להצלחה אפשר למצוא בעלייה בשיעור תעסוקת הנשים שהגיע ל-40% מכלל כוח העבודה הנשי בחברה הערבית, ועלייה במספר הסטודנטים הערבים במוסדות להשכלה גבוהה, ששיעורם מגיע כיום ל-17% מכלל הסטודנטים בארץ. לעומת זאת, בתחום קריטי עבור החברה הערבית, תחום הדיור, לא נרשם עדין שיפור.
3. אותה ממשלה שהחליטה על תכנית החומש היא שהובילה לחקיקת "חוק הלאום". הבעיה עם חוק-יסוד זה היא בכך שיש בו "תקיעת אצבע" בעינם של הערבים והדרוזים. הבעיה החוקתית העיקרית

עם החוק נעוצה בכך שאין בו התייחסות מחייבת לעקרון השוויון בין האזרחים במדינה ולחופש הביטוי.

4. אזרחי ישראל הערבים נמצאים במצב מורכב: הם חלק ממדינה שנמצאת בסכסוך מתמשך עם העם אליו הם משתייכים. בו-זמנית, הם חלק משני הצדדים של הסכסוך. דווקא ממקום זה, הם יכולים להיות גשר לפתרון הסכסוך הישראלי-פלסטיני. מצב זה עדיף לאין שיעור על דחיקתם של אזרחי ישראל הערבים למצב של שוליות כפולה, הן מבחינת מדינת ישראל והן מבחינת ההנהגה והעם הפלסטיניים, במיוחד בהעדר דיאלוג מדיני בין הצדדים הישראלי והפלסטיני.
5. לקראת תום תכנית החומש הנוכחית, יש צורך בתכנית חדשה רחבת היקף, אשר תיתן גם מענה לאתגרים שהתכנית הנוכחית לא קדמה, בראש ובראשונה בתחום החינוך הפורמלי, שאינו מתוקצב בתכנית הנוכחית.

חוק הלאום ויחסי מדינת ישראל והציבור הערבי

פרופ' מוחמד ותד

ביולי 2018 קיבלה הכנסת, באווירה פוליטית שנויה במחלוקת, את חוק-יסוד: ישראל – מדינת הלאום של העם היהודי (להלן: חוק הלאום). ביסוד כינונו הונחה הטענה, כי הגיעה העת לעגן בחקיקת יסוד את אופייה היהודי של מדינת ישראל כמדינתו של העם היהודי. זאת, להבדיל, לגישתם, מעיגון של זכויות אזרחיות בחוק-יסוד: כבוד האדם וחירותו. לטענת יוזמי החוק, אומנם, במסגרת מספר חוקי יסוד, מדינת ישראל הוגדרה, כבר בשנת 1992, כמדינה יהודית ודמוקרטית, אולם באיזון הנכון בין שתי זהויות אלה יש לתת יותר משקל לראשונה.

כינונו של חוק הלאום מעורר אפוא שאלות משפטיות, פוליטיות וחברתיות רבות ביחס להגדרתה של מדינת ישראל כמדינה יהודית ודמוקרטית. שכן, הוא מציב בפני אזרחי המדינה בכלל ובפני רשויות השלטון בפרט אתגר גדול לא רק ביחס לזהות המדינה, כי אם בעיקר ביחס למשמעויות ולהשלכות המתחייבות ממנו. הדברים נאמרים בעיקר לאור התעלמותו (המכוונת?) של המחוקק, במסגרת חוק הלאום, מזהותה הדמוקרטית של המדינה.

הגם שאיני נמנה עם הרוב היהודי במדינה, הגדרת מדינת ישראל כמדינה יהודית ודמוקרטית אינה בעייתית כל עיקר בעיניי. עיקר תפיסתי זו הוא ראייה יותר רחבה ומפוקחת על המנגנון הבינלאומי הרעיוני אשר הונח ביסוד הצעת החלוקה לפיה תוקמנה שתי מדינות לאום דמוקרטיות, זו בצד זו; אחת מדינת יהודית והשנייה מדינה ערבית. לגישתי, כל מי שתומך ברעיון בדבר שתי מדינות לשני עמים חייב לקבל את הרעיון בדבר הגדרת מדינת ישראל כמדינה יהודית ודמוקרטית. השאלה אינה אפוא שאלת הלגיטימיות של הגדרת המדינה כיהודית ודמוקרטית, כי אם זו שבוחנת את משמעותה של הגדרה זו. לדידי, הגדרתה של המדינה כיהודית וכדמוקרטית מעניקה ליהודים בעולם, באשר הם יהודים, מפתח של זהב המאפשר להם להיכנס את תוך הבית (ישראל), כמעט באופן אוטומטי. אולם בתוך הבית הכרח לשרור שוויון מלא בין כל אזרחי המדינה. בנוסף, כישות יהודית ישראל היא מדינה שעיקר חגיה הרשמיים הם חגים יהודים ושפתה הרשמית היא השפה העברית. ברם, בכך אין לומר, מניה וביה, כי יש להתעלם מקיומו של מיעוט לאומי יליד וגדול, הוא המיעוט הערבי; מיעוט המחזיק באזרחות ישראלית מלאה. הצעת החלוקה צפתה את קיומו של מיעוט יהודי במדינה הערבית (אשר הייתה אמורה לקום) ומיעוט ערבי במדינה היהודית (אשר בפועל הוקמה), וביקשה להעניק למיעוטים אלה לא רק זכויות אזרחיות ופוליטיות מלאות ושוות, כפרטים, כי אם גם הכרה מלאה בהם כמיעוטים לאומיים ילידים, הזכאים להגנה על תרבותם הלאומית, לרבות זכויות שפה. ביטוי לכך ניתן למצוא, מפורשות, בהכרזת העצמאות, אשר אימצה את המסד הרעיוני המונח ביסוד הצעת החלוקה, ואשר משמשת גם כמקור פרשני לכל דברי החקיקה בישראל, לרבות חוקי היסוד.

אם כך הם פני הדברים, הרי שחוק הלאום מבטא – בהשאלה מדברי המשורר ג'ובראן ח'ליל ג'ובראן – את חצי האמת, חצי החלום וחצי התקווה. הוא שם דגש רק על אופייה היהודי של המדינה ומתעלם, בצורה מופגנת ומזלזלת, מאופייה הדמוקרטי בכלל ומהמיעוט הערבי בפרט.

אינני מסכים לטענות לפיהן הדמוקרטיה הישראלית היא דמוקרטיה חלולה. עם זאת, בעשור האחרון היא דמוקרטיה צולעת מאוד. מדינה השואפת להתהדר בהיותה הארמון היחידי בג'ונגל המזרח-תיכוני, הכרח כי תשווה את עצמה לדמוקרטיות מערביות מתקדמות ולא למשטרים דיקטטורים. אם מדינת ישראל לא תתעשת חיש מהר, אני צופה לצערי עתיד אפל ביחס לזהותה של המדינה כמדינה יהודית ודמוקרטית; ולשם איני רוצה להגיע. כך או כך, האמת היא שיוזמי חוק הלאום מתעלמים מהעובדה כי אלמלא מה שמכונה "האקטיביזם השיפוטי" של בית-המשפט העליון הרי שלאזרחי מדינת ישראל בכלל ולמיעוט הערבי בפרט מעולם לא היה מובטח שום שוויון זכויות. שכן, בכוונה חוק-יסוד: כבוד האדם וחירותו אינו כולל שום הגנה, לא מפורשת ולא משתמעת, לזכויות יסוד ממדרגה ראשונה, בדמות הזכות לשוויון, הזכות לחופש הביטוי והזכות לחופש דת. היה זה בית-המשפט העליון, אשר הכיר בקיומם של עקרונות חוקתיים בלתי כתובים, ולאחר מכן העניק פרשנות תכליתית לעקרון "כבוד האדם", המעוגן בחוק-יסוד: כבוד האדם וחירותו, כדי להגן על זכויות בלתי כתובות אלה. לטעמי, מאחורי חוק הלאום מונחות כוונה ברורה להחליש את כוחו של בית-המשפט העליון להעניק פרשנות מאוזנת לצמד המילים "יהודית ודמוקרטית", ותחת זאת להכפיף את אופייה הדמוקרטי של המדינה לאופייה היהודי. גישה זו, יש להבינה לאור המגמה הברורה של השלטון הנוכחי במדינת ישראל להחליש את כוחו של בית-המשפט העליון.

הבנת כינונו של חוק הלאום בהקשר זה עשויה לספק מספר תובנות ביחס למגמה המדאיגה של המחוקק, בעשור האחרון, לחוקק חוקים הפוגעים והמגבילים זכויות אדם, במיוחד זכויותיהם של מי שאינם מסכימים עם האידאולוגיה והמצע הפוליטי של השלטון. עיקר בכך הוא הבנה לא נכונה ואף מסוכנת של המושג דמוקרטיה. בעשור האחרון, מתנהל בישראל שיח ציבורי העוסק ביחסים המתוחים בין רשויות השלטון המרכזיות, ובתחרות בין עיקרון הפרדת הרשויות הפורמלי (הפרדה מוחלטת) לבין עיקרון הפרדת הרשויות המהותי (איזונים ובלמים). מתח זה מתקיים לאורך של שתי תפיסות קוטביות ביחס לעיקרון שלטון החוק: זו הדורשת להיצמד לשלטונו של החוק, יהיה בלתי צודק ובלתי הוגן ככל שיהיה, וזו התובעת הכפפתו של החוק הפוזיטיבי לעקרונות יסוד המבטיחים מידה של צדק כלפי כולי עלמא. עצם קיומו של מתח זה הוא תעודה לבריאותה של החברה הישראלית בכללותה. שכן, אין זה אלא ביטוי לשוני המובנה בזהות האינטרסים של כל אחת מרשויות השלטון. ברם, היקפו, מידתו ואופן ניהולו של מתח זה מטרידים ומנבאים רעות לעתידה של המדינה. דיון זה מתנהל בישראל לאורך של טענות שווא בדבר אקטיביזם שיפוטי. האמת היא, שאם באקטיביזם עסקינן, הרי שישראל סובלת דווקא מאקטיביזם חקיקתי. כנראה שנשכחו מנבחרי העם דברי אחד העם, כי "השלילה לא תוליד את התכונות החיוביות, המוסריות והחברתיות, החסרות לנו".

בשנים האחרונות, מתפתחת בקרבנו תפיסה שלטונית מדאיגה המבכרת את אי-כבילת ידי השלטון, וגורסת כי השלטון, בשל היותו נציג העם, חופשי לחוקק כל אשר עולה על דעתו ולנהל את ענייני המדינה כראות עיניו. תפיסה זו בטעות יסודה ואינה אלא הבנה פורמלית צרה וישנה של הרעיון הדמוקרטי. בניגוד לתפיסה המסורתית, לפיה משטר דמוקרטי הוא אך משטרו של רוב נבחר, משטרים דמוקרטיים חוקתיים בוחרים כיום בקביעת אמות מידה של סבירות, מידתיות והוגנות המגנות על המיעוט מפני עריצות שלטונית.

על כל אלה יש להוסיף ולהדגיש ממד בעייתי נוסף בחוק הלאום, כאשר הוא מבטא דוגמא להתרסה בעיני המיעוט הערבי בישראל, ולאו דווקא בגלל מה שיש בו, אלא בעיקר בגלל מה שאין בו: הוא בעייתי מפני שהוא מבקש לעמעם את אופייה הדמוקרטי של מדינת ישראל, ומכל מקום גם את הזהות האזרחית הישראלית. ביסודו מונחת תפיסה של עליונות ללאום היהודי על פני האזרחות הישראלית בכלל.

לידתה של הזהות המשפטית, הפוליטית והחברתית של אזרחיה הערבים של מדינת ישראל לא הייתה טבעית. הם אזרחיה של מדינת ישראל מחד גיסא והם בניו ובנותיו של הלאום הערבי מאידך גיסא. אי אפשר ולא נכון להתכחש למי משתי הזהויות האלה; שכן, אין להם לאום אחר ואין להם אזרחות אחרת. עם שתי זהויות אלה הם חיים, גם כאשר בין שתיהן שורר מתח מתמיד מאז נוסדה מדינת ישראל. ככאלה, אזרחיה הערבים של מדינת ישראל נמצאים, באופן מתמיד, בין הפטיש לסדן. הם קרועים בין השכל לבין הלב. זהותם האזרחית מושכת אותם לכיוון אחד ואילו זהותם הלאומית לכיוון אחר. עם זאת, איני רואה הכרח בקיומה של סתירה בין שתי זהויות אלה. דווקא בשעת מתח, לאזרח הערבי במדינת ישראל יש תפקיד חשוב בהקהיית המתח האמור ובגישור על הפערים. למיעוט הערבי בישראל יש את היכולות, שאין לאף אזרח אחר במדינה, ליצור איזונים ולבנות גשרים אשר בכוחם להקהות את המתח האמור. כמשפטן, כישראלי וכבן ללאום הערבי יש לי את הכלים הדרושים לאיתור או ליצירת נקודות האיזון הדרושות.

נאמנותי לזהותי האזרחית והפטריוטית שלי לזהותי הלאומית אין משמעה כל עיקר רק אהבה עיוורת לזהות זו או אחרת. אדרבא, משמעותה גם פיתוח יכולת להביע ביקורת בונה כלפי זו וכלפי זו. לעיתים, הזכות להביע ביקורת הופכת לחובה, בעיקר לאלה אשר רואים את עצמם חלק אינטגרלי מהזהות האזרחית ומהזהות הלאומית כאחד. ביקורת זו ניתן לבטאה במישור המשפטי, החברתי, הפוליטי, המדינה והחברתי. היא אינה נחלתו של הרוב היהודי במדינה, כי אם גם זכותו, ואף חובתו, של המיעוט הערבי ישראלי. דווקא כמיעוט שצריך לתבוע את זכויותיו והגנה עליהן, אני מסוגל לראות דברים שהרוב אינו יכול לראותם בהכרח. כבר בתחילת המאה הקודמת היו אלה משפטנים יהודים באירופה אשר פיתחו את השיח בדבר הגנה על זכויות האדם. הם חזו את מהפכת זכויות האדם שנים רבות לפני שהמערב התחיל לפתח את השיח המשפטי החוקתי בכיוון זה.

שיתוף הפעולה בין אזרחיה הערבים והיהודים של המדינה וביניהם למדינה הוא הכרחי לשם קיומה של חברה בריאה בקרבנו. לריקוד טנגו אין הכרח בזוג רקדנים אוהבים – מה טוב אם יהיו כאלה – אך הכרח כי יידעו וירצו לרקוד ביחד. חוק הלאום, במתכונתו הנוכחית, אינו תורם, בלשון המעטה, להיתכנותו של ריקוד טנגו מוצלח; וחבל מאד שכך.

כאן המקום להידרש להחלטה 922 שעניינה פעילות הממשלה לפיתוח כלכלי של אוכלוסיית המיעוטים במדינה. אכן, יש לברך על החלטה זו, ואין כל נפקות בעיני לעובדה כי דווקא הייתה זו ממשלת ימין אשר קיבלה את ההחלטה. שכן, השאלה היא לא שאלת זהותה הפוליטית של ממשלה כזו או אחרת, כי אם שאלה משטרית עקרונית הנוגעת ליחסה של המדינה אל המיעוטים החיים בתוכה, ובראש ובראשונה המיעוט הערבי. עם זאת, קשה לי שלא לבטא מידה של ביקורת כלפי החלטה 922, שהרי ביסודה מונחת התפיסה כי המיעוט הערבי בישראל הוא כוח כלכלי, וככזה יש להשקיע בו, ובהתאם

להיטיב עם התועלת המצרפית של המדינה. אלא שכאזרח של מדינת ישראל, אינני רוצה כי המדינה תראה בי פועל אשר באמצעותו ניתן להפיק תועלת עבור המדינה, כי אם אדריכל שותף אשר מעצב את תווי פניה של המדינה.

פרופ' מוחמד ותד הוא דיקאן ופרופסור חבר, בית-הספר למשפטים, המכללה האקדמית צפת; ועמית מחקר, המרכז לבריאות, משפט ואתיקה, אוניברסיטת חיפה

האם משטרת ישראל באמת נכשלת בהתמודדות עם הפשיעה במגזר הערבי?

ד"ר משה בלאיש

באוגוסט 2018 פורסם [דו"ח ביקורת מיוחד של משרד מבקר המדינה](#), בעניין התמודדות משטרת ישראל עם אמצעי לחימה לא חוקיים ואירועי ירי ביישובי החברה הערבית והישובים המעורבים. הדו"ח מפרט את הליקויים והכשלים של משטרת ישראל בהתמודדות מול תופעות פשיעה אלה, ועומד על סיבותיהם. מהמסמך ניתן להתרשם שמשטרת ישראל אינה מצליחה להתמודד עם עבירות אמצעי לחימה (אמל"ח) והשימוש בנשק ביישובים הערביים ולא עולה בידה לרכוש את אמון הציבור הערבי. גם אמצעי התקשורת השונים הצטרפו לביקורת על תפקוד המשטרה, ובסיקור דו"ח המבקר הודגשו כישלונותיה כעיקר הממצאים.

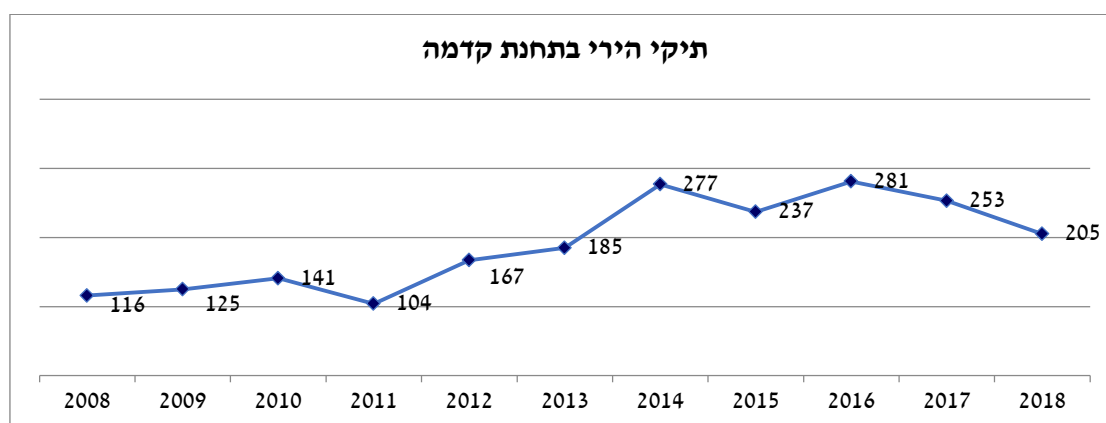
אירועי הירי והחזקת אמצעי לחימה ביישובים הערביים בישראל הן תופעות שכיחות שמוכרות היטב לתושבים הערביים, אך רחוקות מתודעתו ומעניינו של מרבית הציבור בישראל. על כן, לדו"ח המבקר ישנה חשיבות רבה בהצבת הנושא בסדר היום של החברה הישראלית. ניתן להסכים עם המבקר שקיימים קשיים אמיתיים ואובייקטיביים בהתמודדות עם תופעות אלו, ולקבל את המלצותיו לצמצום היקפן. יחד עם זאת, בשונה מהתמונה המוצגת בדו"ח, ניתן לקבוע שמשטרת ישראל נוקטת מדיניות ברורה של התמודדות כנגד עברייני הנשק, ואף מצליחה במידה גוברת לייצר אמון בציבור הערבי. תמונה זו עולה גם מעיון בנתוני אירועי הירי משנת 2009 ועד לשנת 2017. ההסבר לכך נעוץ בתגבור משמעותי של תחנות המגזר הערבי במספר השוטרים (כך למשל, תחנת קדמה שמנתה בשנת 2008 כ-100 שוטרים מונה כיום כ-350 שוטרים), בפתיחת נקודות שחלקם הפכו לתחנות משטרה חדשות, וכן בטיפול ממוקד יותר לשיפור השירות ביישובי המגזר הערבי, המדגיש את הנגישות של הציבור לשירותי המשטרה. תמונה זו שונה מדו"ח המבקר המתבסס רק על השנים 2014 עד 2016.

באפריל 2016 הוקמה מנהלת המגזר הערבי במשטרת ישראל, כעדות לעליית העדיפות שמעניקה המשטרה לנושא, במטרה מוצהרת לשפר את הביטחון האישי ביישובים הערביים ולהגביר את האמון של החברה הערבית בגורמי האכיפה. הנתונים מראים, כי משטרת ישראל החלה בגיוס שוטרים מיד עם קבלת התקציבים, ועמדה על הצורך בגיוס שוטרים ערבים ושוטרים דוברי השפה הערבית. המבקר טוען, בצדק, שמשטרת ישראל אינה מצליחה לגייס כמות מספקת של שוטרים מוסלמים לתחנות ביישובים הערביים, בהתאמה ליחסם בחברה. אולם, יש לתלות את הקולר בעניין זה בעיקר בחברה הערבית, שרחוקה מלעודד את בניה לשרת במשטרה. יחד עם זאת, הנתונים מראים כי יותר ויותר צעירים וצעירות ערביים מתגייסים כיום למשטרה ומקבלים על עצמם באומץ רב את הקשיים בהובלת השינוי. לפני פתיחת המנהלת התגייסו למשטרה בכל שנה כ-25 מוסלמים, בשנת 2016 (פתיחת המנהלת) גויסו 70 מוסלמים ובשנת 2017 גויסו 160 שוטרים מוסלמים.

תחנת קדמה יכולה להיות מקרה בוחן בתחום אירועי הירי. מהנתונים ניתן להבחין בעליה איטית ומתמדת בכמות האירועים [שדווחו למשטרה](#) בשנים 2008 ועד 2016. מגמה זו חופפת את העלייה בכמות השוטרים בתחנה. תקינת תחנת קדמה החלה לגדול בשנת 2011 עם פתיחת הנוכחות המשטרתית

בטירה, ומאוחר יותר בשנת 2013 בכפר קאסם. מהנתונים ניתן לראות שעד לשנת 2011 כמות הדיווחים למשטרה היו דומים, ועמדו בממוצע של כ- 120 אירועים לשנה, אולם בשנים בהם גדלה תקינת התחנה חלה עליה חדה בכמות האירועים המדווחים, שהגיעו לשיא בשנים 2014 עד 2016 בהן עסק דוח מבקר המדינה.

מדו"ח מבקר המדינה ניתן אולי להסיק כי העלייה בכמות האירועים נגרמת בגלל העלייה בפשיעה. אולם ניתן גם לטעון שהעלייה נגרמה דווקא בגלל הפעילות המשטרתית הגוברת נוכח גיוס השוטרים, ובעיקר בגלל הזמינות לשירותי המשטרה, שמעלה את מספר המדווחים על פשיעה בכלל וירי בפרט. מניתוח הנתונים ניתן להבחין בתופעה חיובית בולטת לפיה יותר אזרחים מקומיים מתקשרים לדווח על אירועי הירי ומזדהים בפרטיהם, להבדיל מדיווחים אקראיים ואנונימיים בעבר. שינוי זה מצביע על התגברות המעורבות של החברה הערבית ורצונה לחולל שינוי, וכן על עלייה מסוימת באמון החברה במשטרה.

אמנם המצב הקיים רחוק מלהיות סביר, ויש צורך להעמיק את מעורבות החברה הערבית ולהגדיל באופן ניכר את האמון במשטרת ישראל, אולם חשוב גם להתייחס למגמות השינוי בתחומים אלה. כך, נתוני שנת 2017 הינם טובים מנתוני העבר, וניכרת ירידה בכמות אירועי הירי. ניתן לקבוע, אפוא, שהמאמצים שנעשו בעשור האחרון לפתיחת תחנות משטרה, לגיוס שוטרים ולרכישת מעורבות הציבור הערבי בלחימה בתופעה, החלו לתת את פירותיהם.

שילוב שחקנים בני מיעוטים בנבחרת ישראל בכדורגל

תומר פדלון

בשנים האחרונות מסע הדה-לגיטימציה של ישראל ברחבי העולם הולך וגובר. הקריאות לחרם על מדינת ישראל באות לידי ביטוי כמעט בכל מישור אפשרי במערכת הבינלאומית. מסע הדה-לגיטימציה לא פסח על הספורט בכלל והכדורגל בפרט, תופעה אשר הגיעה לשיא עם המאמצים של התאחדות הכדורגל הפלסטינית, בראשות ג'יבריל רג'יב, להדיח את ישראל מהתאחדות הכדורגל העולמית (פיפ"א) בשנת 2015. לו הייתה מתקבלת החלטה כזו, משמעות הדבר היא שנבחרת ישראל תודר מאירועי ספורט בינלאומיים לרבות המונדיאל, וקבוצות כדורגל ישראליות לא תוכלנה להשתתף במסגרות תחרותיות. נכון להיום מאמצים אלה עלו בתוהו, אך הקולות הקוראים לחרם ספורטיבי על ישראל מתגברים ושואבים עוצמה מארגונים אנטי-ישראליים.

הדרישות להדיח את מדינת ישראל ממסגרות תחרותיות בינלאומיות, מזכירה את הדרישה להדחת דרום אפריקה בשנות השישים, למרות ההבדלים התהומיים הקיימים בין שני המקרים. בשנים אלו הודחה דרום אפריקה מהתאחדויות ספורטיביות בינלאומיות לרבות פיפ"א, בשל מדיניות האפרטהייד של המשטר הלבן. כמו בכל ענפי הספורט המקצוענים במדינה, ליגת הכדורגל הדרום-אפריקאית הייתה סגורה בפני שחקנים שחורים, בלי שום קשר לאיכות השחקנים. גם ברמה הבינלאומית נבחרת הכדורגל הלאומית של דרום אפריקה הייתה נחלת המיעוט הלבן בלבד, ולקראת מונדיאל 1966 שנערך באנגליה הצהירה התאחדות הכדורגל שתשלח נבחרת לבנה בלבד. זה היה הזרז להדחת דרום אפריקה מהתאחדות הכדורגל העולמית וממשחקי המונדיאל.

לעומת מקרה זה, במדינת ישראל של ימינו הכדורגל הוא מרכיב משמעותי באינטגרציה של מיעוטים בחברה. נבחרת ישראל ששיחקה במסגרת ליגת האומות בחודשים ספטמבר-נובמבר 2018, נתקלה במפגינים הקוראים להחרים את ישראל. עיקר ההפגנות היו לקראת המשחק החשוב מול סקוטלנד בו התאחדות הכדורגל האירופית הודיעה שלא תאפשר כניסה של דגלים, פרט לדגלי ישראל וסקוטלנד ולכן ההפגנות התרכזו מחוץ לאצטדיון. באופן פרדוקסאלי, נבחרת הכדורגל הזו היא הנבחרת המגוונת ביותר בהיסטוריה של מדינת ישראל. כך למשל, בסגל הנבחרת למשחק מול נבחרת אלבניה בחודש אוקטובר היו שמונה שחקנים בני מיעוטים מתוך 22 חברי סגל. בשלב מסוים במשחק היו שישה בני מיעוטים מתוך 11 השחקנים על כר הדשא (עאיד חבשי, בירס כיאל, ביברס נאתכו, דיאא' סבע, מואנס דאבור וטאלב טוואטחה).

נתונים אלו מדברים בעד עצמם. הם מוכיחים את ההבדלים הגדולים בין נבחרת דרום אפריקה בשנות השישים לנבחרת ישראל בימינו. הכדורגל בדרום אפריקה היה מיקרוקוסמוס לחברה הגזענית של אותם השנים. בישראל הכדורגל הוא שער לשילוב בני מיעוטים בחברה. הכדורגל הוא כלי מצוין לשילוב מיעוטים ואינטגרציה בחברה, גם עבור האוכלוסייה הערבית, בצלו של סכסוך לאומי מתמשך. אם בתחומים רבים קשה לאוכלוסייה הערבית להשתלב מסיבות רבות ומגוונות, בכדורגל הבחירה מתבססת על איכות השחקן ותו לא. לכן שחקנים יהודים לא יכולים לבוא על חשבונם של שחקנים מוסלמים המשחקים בליגות האירופיות וגם שם מייצגים את ישראל בכבוד.

אין זה מפתיע שנכון לחודש מרץ 2019, ערב המשחקים מול סלובניה ואוסטריה במסגרת מוקדמות אליפות אירופה בכדורגל, מספר השחקנים הערבים שנבחרת ישראל הבוגרת, בליגות הכדורגל השונות, ובנבחרות הנוער עולה על שיעור הערבים באוכלוסייה הכללית בישראל. זוהי מגמה עולמית אשר באה לידי ביטוי בנבחרות אירופיות רבות, מנבחרת צרפת אשר זכתה במונדיאל בקיץ האחרון עם שחקנים רבים בני מהגרים מהמושבות לשעבר, ועד גרמניה, בה שחקנים ממוצא טורקי הפכו לחלק בלתי נפרד מהנבחרת הלאומית. הכדורגל הוא זירה מריטוקרטית ואינטגרטיבית אשר אינה מעניקה עדיפות לאדם על בסיס דבר פרט ליכולתו.

בתקופה בה ישראל זוכה לגינויים מכל עבר עליה להתגאות ולהבליט את שילוב בני המיעוטים בכדורגל הישראלי. במישור הבינלאומי נבחרת זו היא מקור לגאווה ונותנת ביטוי לישראל כמדינה של כלל אזרחיה, ללא הבדל דת או גזע. במישור הפנימי, הכדורגל שובר סטריאוטיפים, מאפשר לבני מיעוטים להתקדם בספורט ואולי יפתח צוהר לשילובם המוצלח גם בענפים אחרים בהם אזרחי ישראל הערבים מרגישים שדרכם לצמרת חסומה.

קישורים והפניות

עורך: ח'דר סואעד

דו"חות ומחקרים

- **לפי דו"ח מצב המדינה – חברה, כלכלה ומדיניות לשנת 2018 של מכון טאוב לחקר המדיניות החברתית בישראל: ירידה בילודה באוכלוסייה הערבית.** שיעור הפיריון בישראל הגבוה ביותר מבין המדינות המפותחות ובשנים האחרונות יש ירידה בילודה באוכלוסייה הערבית והחרדית, ודווקא עלייה באוכלוסייה החילונית והמסורתית. [לידיעה ב-Ynet – נא ללחוץ כאן](#); [לדו"ח באתר מכון טאוב – נא ללחוץ כאן](#).
- **מחקר חדש של בנק ישראל: השפעת התחבורה הציבורית על התעסוקה בחברה הערבית.** בשנים 2010-2015 חל שיפור רחב היקף בתחבורה הציבורית ברבים מהיישובים הערביים. במחקר נמצא כי לשיפור בתחבורה הציבורית הייתה, לפחות עד עתה, השפעה מועטה על התעסוקה בחברה הערבית, ובפרט לא נמצא שהוא הביא להצטרפות של נשים לכוח העבודה. השיפור בשירות סייע לחלק מהנשים העובדות להמשיך לעבוד, וכן עזר להגדלת מספר המועסקים בקרב גברים מבוגרים. [לקריאה – נא ללחוץ כאן](#).
- **מדד הייצוג 2018: ההדרה נמשכת, גם השיפור בייצוג.** סיכום שנת 2018 של פרויקט מדד הייצוג של "העין השביעית" בשיתוף ומימון עמותת סיכוי מעיד על הימשכות ההדרה של החברה הערבית בתקשורת הישראלית, ובמקביל גם המשך השיפור בייצוג בכמה פרמטרים מאז הושק המדד. שיעור הייצוג בתוכניות האקטואליה המרכזיות עלה ל-4.7%. שיעור הייצוג הכללי: 2.9%. [לקריאה – נא ללחוץ כאן](#).
- **בדיקה: בסיקור הבחירות התקשורת מתעלמת כמעט לחלוטין מהמפלגות הערביות.** רק 3% מסיקור הבחירות מוקדש למועמדים ומפלגות ערביות. רוב הסיקור הוקדש לתככים ותמרונים, רק 0.2% עסק בתפיסת עולם. מאמר של אורן פרסיקו במסגרת פרויקט מדד הייצוג של "העין השביעית" בשיתוף ובמימון עמותת סיכוי, למעקב, ניתוח ושינוי של יחסה של התקשורת לערבים בישראל. [לקריאה – נא ללחוץ כאן](#).
- **מסמך המלצות מדיניות לקידום החיים המשותפים המשמעותיים והשוויוניים של יהודיות/ים וערבות/ים בקמפוסים אקדמיים העוסקים בחינוך ובהכשרת מורות ומורים.** נייר עמדה של ד"ר וורוד ג'יוסי וד"ר גליה זלמנסון-לוי, האגודה לזכויות האזרח, בנושא רב-תרבותיות וחיים משותפים בין יהודים/ות וערבים/ות במוסדות אקדמיים להכשרת מורים ומורות. [לקריאה – נא ללחוץ כאן](#).

חינוך

- **"התוכנית לחיזוק העברית במגזר הערבי חורקת: אין שיפור ברמת התלמידים"**. יותר משליש מהתלמידים הערבים ברמת בקיאות נמוכה בעברית, רבע מהם חוששים לדבר את השפה ומגמת השיפור בידיעת השפה נבלמה. כך עולה מנתונים חדשים שפרסמה בימים האחרונים הרשות הארצית למדידה והערכה (ראמ"ה) של משרד החינוך. [לידיעה ב-Ynet – נא ללחוץ כאן](#); [לדו"ח של ראמ"ה – נא ללחוץ כאן](#).
- **חמש שנים אחרי השקתה, משרד החינוך יתחיל לתרגם לערבית מערכת לימודים מקוונת**. המערכת פעלה עד כה בעברית, אף שהיא מציעה גם שיעורים בערבית. במשרד לא ציינו מתי תושלם הנגשת המערכת, המאפשרת לתלמידי חטיבת הביניים והתיכון להירשם בחינם לשיעורים פרטיים וקבוצתיים ברשת האינטרנט. הארץ, 03.03.2019. [לקריאה – נא ללחוץ כאן](#).
- **פערים גדולים בין התלמידים היהודים לתלמידים הערבים במבחני המיצ"ב**. תוצאות מבחני היעילות והצמיחה של בתי-הספר בישראל מצביעים על הבדלים בין שהולכים וגדלים בין המגזרים: 62% מהתלמידים הערבים קיבלו ציון נמוך מ-60 במתמטיקה, לעומת 48% מהתלמידים היהודים בחינוך הממלכתי. באנגלית המצב יותר חמור: 59% מהתלמידים הערבים קיבלו ציון מתחת ל-60 לעומת 37% מהתלמידים בחינוך הממלכתי במגזר היהודי. [לקריאה – נא ללחוץ כאן](#).
- **מספר התלמידים בחינוך היהודי-ערבי המשותף גדל ב-60% בתוך חמש שנים**. מחקר חדש של הכנסת, כיום לומדים בבתי הספר הדו-לשוניים כ-1,700 תלמידים. [לידיעה באתר "הארץ" – נא ללחוץ כאן](#); [למסמך מרכז המחקר והמידע של הכנסת – נא ללחוץ כאן](#).
- **מספר הסטודנטים הבדואים שהחלו ללמוד לתואר ראשון הוכפל בתוך עשור**. למרות הגידול במספר הסטודנטים, שיעור הבדואים הפונים להשכלה גבוהה עדיין נמוך מאוד ביחס לאוכלוסייה היהודית. במועצה להשכלה גבוהה לא אוספים נתונים על מספר הסטודנטים שהשלימו את הלימודים. [לקריאת הידיעה באתר "הארץ" – נא ללחוץ כאן](#).
- **בתוך עשר שנים - הוכפל מספר הסטודנטים הערבים לתואר שלישי**. מנתוני המועצה להשכלה גבוהה עולה כי מספר הסטודנטים נסק מ-355 ב-2008 ל-759 סטודנטים ב-2018. האוניברסיטה שבה לומדים הכי הרבה סטודנטים ערבים לתואר שלישי היא אוניברסיטת חיפה, 241 סטודנטים. [לקריאת הידיעה באתר דה-מרקר – נא ללחוץ כאן](#).

תרבות

הסדרה "מונא" – יצירה של מירה עווד, כתיבה: מאיה הפנר, בימוי אורי סיון.

בינואר 2019 עלתה הסדרה "מונא" למסך הטלוויזיה בערוץ "כאן 11" של תאגיד השידור הציבורי. מונא, צלמת ערבייה תושבת דרום תל אביב, שנבחרה לייצג את ישראל בתערוכת צילום חשובה בפריז. כיוון שהעבודות אותן היא אמורה להציג בתערוכה הן שחזוריים של עבודות צילום של דודתה, וכיוון

שאת העבודות האלו היא רוצה לשחזר עם אותה מצלמה ממש, היא נאלצת לחזור לכפר הולדתה כדי לבקש מאביה, שגירש אותה משם לפני 15 שנה, את המצלמה המקורית, בה הוא עדיין מחזיק. היא נתקלת בסירוב מוחלט שלו אבל מסרבת לוותר. החזרה הביתה, הצורך להיאבק על שלה מול אביה ובהמשך, כשמבצע צבאי בעזה הולך ויוצא משליטה, גם מול החברה הערבית והחברה היהודית, מעמידים את מונא ואת מערכות היחסים הקרובות שלה מול שני הגברים שאוהבים אותה במבחן.

בסדרה בת שמונת הפרקים מתמזגות השפות העברית והערבית בדיאלוגים בין הדמויות, כולל שיחות שמשלבות ערבית ועברית יחדיו, כפי שקורה לאזרחים ערבים רבים במציאות הישראלית היומיומית. בנוסף, הסדרה מציגה דילמות ישראליות קלאסיות שפוגשים יהודים וערבים במדינה.

לצפייה בסדרה ביוטיוב – [נא לחצו כאן](#).

תעסוקה ויזמות

- **“שילוב בשלושה צעדים – החברה הערבית בשירות הציבורי”.** מסמך מדיניות של עו”ד עודד רון, המרכז לערכים ולמוסדות דמוקרטיים - המכון הישראלי לדמוקרטיה. מטרתו של מסמך זה היא להציע לממשלה הבאה שלושה צעדים שיש בכוחם לחזק את תהליכי שילוב החברה הערבית בשירות הציבורי: ברמת שירות המדינה, ברמת החברות הממשלתיות וברמה המוניציפלית. [לקריאה – נא לחצו כאן](#).
- **“התופעה שבגללה המשק הישראלי מאבד 40 מיליארד שקל בשנה”.** מחקר שערכה עמותת קו משווה בשיתוף עם קרן אדמונד דה רוטשילד, מראה כי רק 22% מהאקדמאים הערבים מועסקים במשרה מלאה בתחום לימודיהם. מערך של חסמים שלובים זה בזה נמצא בדרכם של האקדמאים מהחברה הערבית למשרה הולמת במשק. דה-מרקר, 05.03.2019. [לקריאה – נא לחצו כאן](#).
- **ארה”ב וישראל משתפות פעולה בקידום תעשייה מתקדמת במגזר הערבי.** שיתוף פעולה ראשון מסוגו: שגרירות ארה”ב בישראל והמשרד לשוויון חברתי ערכו בנצרת כנס שהפגיש יזמים ערבים, ומשקיעים אמריקאים וישראלים במטרה להקים אזורי תעשייה מתקדמת במגזר הערבי. המדובר במאמץ אמריקאי-ישראלי משותף ליצירת אינטגרציה של יזמים ערבים כדי לעודד צמיחה כלכלית, ויצירת שותפויות עסקיות חדשות בין ישראלים לאמריקאים. [לקריאה – נא לחצו כאן](#).
- **המדינה תסבסד שכר של סטודנטים ערבים בהיי-טק.** הרשות להשקעות במשרד הכלכלה והתעשייה יוצאת גם השנה בתוכנית לשילוב מתמחים ערבים בתעשייה ההיי-טק, במסגרתה יסובסד שכרם בתקציב של כ-4 מיליון שקל. התוכנית נועדה לסייע למעסיקים לשלב סטודנטים ובוגרי מוסדות להשכלה גבוהה מהאוכלוסייה הערבית, לרבות דרוזים, בדואים וצירקסים, שלומדים או למדו מקצועות טכנולוגיים. המועד האחרון להגשת בקשות הוא 8 באפריל. [לקריאה – נא לחצו כאן](#).

▪ "ארבע הפמיניסטיות הערביות שרצות לכנסת". כתבה באתר שיחה מקומית לרגל יום האישה הבינלאומי, 08.03.2019. [לקריאה – נא ללחוץ כאן](#).

מינויים

ד"ר גילאל טרביה נבחר ליועץ מניעת זיהומים בחטיבת המרכזים הרפואיים הממשלתיים של משרד הבריאות. החטיבה חולשת על בתי חולים כלליים, פסיכיאטרים וגריאטריים בכל הארץ. [לקריאה – נא ללחוץ כאן](#).